

“Обществена подкрепа за устойчивото управление на зоните по Натура 2000 по черноморското крайбрежие”

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на ФМ на ЕИП. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Черноморска мрежа на неправителствените организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на ФМ на ЕИП и Договарящия орган.

Идентифициране и описание на заинтересованите страни от устойчивото управление на защитена зона “Босна” - анализ на заинтересованите страни

Върбан Москов

Предлаганото описание и опит за характеристика и първоначален анализ на интересите на заинтересованите страни от устойчивото управление на защитена зона “Босна” ще се допълва и конкретизира в хода на изпълнение на дейностите по проекта и реализацията на поставените цели. През първия етап, особено при представяне на целите, дейностите и очакваните резултати в селата край зоната, работата на екипа в това направление имаше за цел да предизвика интереса на местната общност към потенциала на зоната за устойчиво развитие на прилежащата към нея територия. Трябваше да се извършат много предварителни дейности, за да се създадат подходящи условия и социално-психологически климат, които да стимулират хората сами да да пожелаят открито да обявят своята заинтересованост. Изразената готовност за участие в създаването на Асоциация “Босна” и позициите в преговорите за изготвяне на Устава, Стратегията, Програмата за предварителни действия ще осигурят достатъчно информация за коригиране на предлаганите изводи. На ниво селищно землище интересите ще се разкрият и конкретизират по пълно в процеса на изготвяне и осъществяване на селищните програми за развитие.

Според изразената позиция по различни поводи, свързани с обсъждане на зоните, заинтересованите страни се разделят на **противници и привърженици** на европейската екологична мрежа Натура 2000. Голяма част от местните хора, които са обективно заинтересовани в качеството си реални собственици и потенциални участници в дейности по реализиране на Плана за управление не са се определили ясно към една от двете групи. При правилен подход и добра организация на работата в селата по изготвяне на Плана за управление на зоната по голямата част от тях могат да се включат в обсъждането като заинтересовани привърженици на мрежата. За това ще допринесе преместването на акцента в дискусиата от темата за ограниченията,

свързани с Натура, към темата за възможностите, създавани от Натура. Ако се включат в обсъждането и се прояви уважение и разбиране към тревогите им, значителна част от противниците ще преминат към групата на привърженици. Нашата оценката е, че съществуват големи резерви за увеличаване на относителния дял на хората, които ще подкрепят действията за създаване на система за устойчиво управление на зона “Босна”

Според обхвата на тяхната заинтересованост страните се определят като:

- **местни селищни**, които имат интерес в землището на едно населено място;
- **общински**, проявяващи интерес в границите на общината;
- **зонални**, на които интереса се отнася за цялата зона “Босна”;
- **регионални**, заинтересовани от развитието на мрежата Натура в областта и региона;
- **национални**, изразяващи интереси от национално ниво;

Досегашната практиката показва, че по-голямо обществено внимание привличат силните интереси. Най-значителен опит в използване на възможностите за изразяване и защита на позициите си имат привържениците и противниците на национално ниво. На местно ниво и общинска ниво, по отношение на зона “Босна”, заинтересоваността не е ясно осъзната и добре формулирана и затова не е организирана.

От началото на проекта включваме в групата на заинтересованите страни:

Силен и многостранен интерес имат **общините Приморско и Царево**, част от териториите на които са включени в зона “Босна”. Според нас, успешно осъществяване на проекта е възможно само с активното участие на общините Приморско и Царево. Трябва да се отбележи, че досегашното участие на двете общини в дейностите на проекта става с проява на лесно разбираема предпазливост. Приемаме, че причините за тази предпазливост са в проявите, свързани с Натура 2000, предшестващи Проекта, които показаха значителна поляризация на позициите в местните общности по отношение на зоните от мрежата Натура 2000. Тези прояви не бяха по повод границите на зона “Босна”, но послужиха като урок за много общински служители да изразяват много предпазливо публично мнение за Натура 2000. Повечето от тях се страхуват да не сбъркат и тяхното мнение на експерти да се разминава с позицията на ръководителите на общините.

При пристъпване към планирането на дейностите в и край зоната предстои да бъдат по-добре изяснени интересите на общините като собственици на гори и

терени, намиращи се в зоната. При извършване на тези дейности през следващите етапи се очаква по-активно включване на **общинските служби, занимаващи се с устройството на територията, земеделието, горите и туризма.**

Определен интерес към развитието на зона “Босна” се проявява и от граничащите със зоната **общини Малко Търново и Созопол.** Този предварително заявен общ интерес засега не се е доказал с практическо участие в дейностите по проекта от представители на общинските администрации на двете общини.

Като силно заинтересовани страни определяме **кметствата и кметските наместничества в Ново Паничарево, Ясна поляна, Писменово, Изгрев, Велика и Фазаново** части от землищата на които попадат в зоната. Още в началото на проекта кметовете на Ново Паничарево и Ясна поляна участваха в работната среща по планиране и изразиха своята подкрепа към идеята да участват в изготвянето на План за управление на зона “Босна”. На всички досегашни срещи, кметовете и кметските наместници са изразили готовност да съдействат за осъществяване на предвидените дейности в рамките на техните твърде ограничени правомощия. По повечето конкретни въпроси позицията на кметовете и особено на кметските наместници се определя от позицията на предпазливо изчакване, заета от общинските кметове. Досегашното им участие в проекта дава основание да направим извод, че тази позиция на тревожна предпазливост, заета от общинските администрации и кметствата не е пречка да се осъществи работата за изготвяне на добър План за устойчиво управление на зона “Босна”.

Заинтересовани от територията на зоната са **селищните ръководства, местните общности, юридически и физически лица от селата Българи, Кондолово, Визица, Заберново, Калово, Бяла вода, Индже войвода и Крушевец.** Хората от тези села са осъществявали различни ползвания на територията на зоната в миналото. Юридически и физически лица от посочените селища имат проекти и намерения за ползвания в зоната и в бъдеще. За разлика от необявените интереси и неясните позиции на общинските ръководства интересите на местно селищно ниво са конкретизирани и лесно могат да се представят в междуселищни проекти за развитие на екологичен и селски туризъм, които да се предложат за финансиране по Програмата за развитие на селските райони.

Като силно заинтересовани по време на всички дейности по проекта се проявиха **държавните горски стопанства в Ново Паничарево и Царево,** които стопанисват държавните гори, включени в зоната. Освен предприятието ВиК, което изнася от територията водата, събрана в язовирите “Ново Паничарево” и “Ясна поляна”, това са

другите два големи легално действащите стопански субекти на територията на зоната. Те вземат решение за допускане и трябва да контролират действията на всички субекти, които осъществяват стопанска дейност в гората. Представители на двете горски стопанства участваха в срещата по планиране и ясно изразиха своята готовност да участват в изготвяне на Плана за управление. Като подготовка за това, на проведения в Царево образователен семинар, директорите на двете стопанства, които стопанисват гората в зона “Босна”, представиха пред лесовъдската колегия на областта, дейността на стопанствата и потенциала на горите в зоната. На всички срещи и обсъждания експертите от горите проявяват подчертан интерес към участие в изготвяне на План за управление на зоната. Лесовъдите добре разбират, че забраните и ограниченията формулирани като препоръки и норми ще имат важно значение за начина, по който трябва да организират горскостопанската дейност в бъдеще. За всички е ясно, че ползването на горите, организацията на горското стопанство на принципа на природосъобразност и устойчивост ще има много важно значение за запазване на биоразнообразието в зоната. От друга страна на всички заинтересовани е ясно, че от отношението на двете стопанства, които имат най-значителен потенциал – кадри, техника, финанси, права на собственост и управление – в много голяма степен зависи съдбата на Плана за управление. Целта за по-добро опазване на местообитанията ще се постигне, ако горските стопанства осъществят програми и проекти за внедряване на щадящи биоразнообразието техника и технологии. Лесовъдските екипи да приемат, определящата цел на лесовъдските действия в зоната трябва да бъде опазването на значимите хабитати и отделните находища от редки и застрашени видове. В процеса на подготовката на Плана за управление, трябва да се направи преоценка на начина на продаване правото за ползване на дървесината и другите ресурси на частни фирми в зоната. Предварително да се прогнозира по-добре възможните конфликти на интереси между печалбата и опазването на природата и да се търсят ефективни форми за контрол. В процеса на изготвяне на Плана с участието на специалисти по лова и дърводобива от практиката да се оценят реалните възможности за съгласуване, подчиняване и ограничаване на частните интереси, чрез по-завишени екологически и социални изисквания. Има готовност да се експериментират форми и процедури за търсене на консенсус, чрез водене на преговори и медиаторство.

Държавната дивечовъдна станция с. Граматиково, която има пределени функции по развитието на ловното стопанство в зоната,

принципно изрази своя интерес и готовност да участва в изготвяне на Плана за управление на зона “Босна”. Очакваме експерти от ДДС да участват в обсъждането не само на оценките за състоянието на ловното стопанство и на предлаганите забрани и ограничение, но и на целия План за управление. Тази заинтересованост може да се определи, като грижа на добрия съсед, защото около една трета от границата на зона “Босна” е с ДДС Граматиково.

Определяме като заинтересована страна и **предприятието В и К**, стопанисващо язовирите “Ново Паничарево и “Ясна поляна”. Най-северозападната част от зоната е водоайна зона за язовирите Ново Паничарево и Ясна поляна и с приоритет се прилагат ограниченията, определени с Приложение № 1, към чл.10, ал.1 на Наредба № 3 от 16.10.2000 на МОСВ, МЗ и МРРБ – За условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарноохранителните зони около водоизточниците, предназначени за питейни нужди. Тези ограничения се отнасят за целите водосборни басейни на реките: Церовска, Староселска, Дудинска и тази част от водосборния басейн на река Зеленковска, която е над водоема.

Като заинтересовани определяме **всички собственици на имоти** в очертанятията и около границите на зоната. Голяма част от тях все още не са персонално идентифицирани и не са установени контакти. За преобладаващата част от тези имоти все още не е извъшена подялбата между наследниците. Интересът към територията, засилен от обявяването на границите на зоната по Натура 2000, вероятно ще ускори процеса на изясняване правата на собственост и идентифициране на индивидуалните собственици. Към тази заинтересована група трябва да се насочи много повече внимание през следващия етап. Най-важното е да се подготвят няколко екологични инвестиционни проекта, които да могат да се реализират в или около зоната и да демонстрират реални ползи, както за собствениците на земята, така и за местните общности. Много важно е две неща убедително да се докажат с конкретни примери, че включването на земята в зона от мрежата Натура 2000 прави собствеността по-стойностна, че за да постигнат добри резултати местните хора трябва да действат заедно и съгласувано.

Още по време на подготовката на проекта бяха установени контакти с **Дирекцията на Природен парк “Странджа”** и партньрството успешно се развива в няколко направления. Използване на кадровия потенциал и територията на Парка за обучение на целевите групи на проекта. Изучаване опита на ДПП”Странджа” в устойчиво

управление на зона “Странджа” по Natura 2000, включително и в изготвяне на Плана за управление. Съгласуване на двата плана за управление поради голямата дължина на общата граница и единството на голямата екосистема Странджа. Зона “Босна” се явява буферна зона на Парка и доброто партньорство в изготвянето и изпълнението на Плана за управление ще бъде важна предпоставка за неговия успех. Очакваме активността на експертите от парка през следващите етапи от изготвяне на Плана за управление на зона “Босна” да се засилва.

Най-утвърдени представители на гражданския сектор в селата от зоната са **читалищните и църковните настоятелства**. Активното и разумно участие на тези организации в дискусиата за бъдеще на местните общности, свързано с устойчивото управление на зона “Босна” може да има съществено значение за успеха. Във всички населени места има добър опит в обединяване на хората за благоустрояване и поддържане на параклиси и местни светилища. Този добър опит може да се популяризира и разширява и освен към светилищата да се приложи и към местата за отдих, които сега в много случаи приличат повече на сметища. Читалищата в селата Ново Паничарево и Ясна поляна проявиха интерес да се включат в досегашните и бъдещите дейности по проекта. Секретарите на двете настоятелства на читалищата участваха в семинара на 27 и 28 август в Царево. Читалищата имат опит в популяризиране сред местното население на полезна информация за зоните по Natura 2000 и за значението на Плановите за управление. Има договореност към двете читалища да се формират екипи за събиране на информация за интересни обекти от природното и културно наследство в или близо до границите на зоната.

Очакваме читалищата да се включат по-активно за идентифициране на местните стопани, заинтересовани от осъществяването на инвестиционни проекти в района на зоната. Те да бъдат домакини на срещи, организирани заедно с БАЕСТ и кметствата за обсъждане на идеи за проекти и за провеждане на консултации за изготвяне на проекти и насочване към финансиращи програми. Читалището в Ново Паничарево бе домакин на работната среща по практическия модул – планиране на зона “Босна”, а читалището в Ясна поляна участва активно в работната среща, проведена в кметството.

Във всички селища, които имат територии в зоната, се подкрепи предложението местните общности да бъдат предствени в Асоциация “Босна” от селищни сдружения с нестопанска цел.

Във Фазаново вече има сдружение “Екозов”, което вече е реализирало няколко проекта. В Писменово след работната среща по

планиране се учреди сдружение “Писменово-2010”. Създадени са инициативни комитети, които подготвят необходимите условия за учредяването на сдружения в селата Велика и Ново Паничарево. Има инициатори, които извършват предварителни проучвания за създаване на селищни сдружения в селата Ясна поляна и Изгрев.

На този етап все още **няма институционализиран заинтересован легитимен зонален субект**. В сравнение с населението на ПП “Странджа” жителите на населените места от зона “Босна” са в много по малка степен общност. В зоната са включени села от територията на “стара” и “нова” България. Трите села от община Приморско, землищата на които влизат в зоната са от няколко години в новата община. Ново Паничарево и Ясна поляна са били в община Созопол, а Писменово в община Царево. Предпоставка за създаване на ефективен План за управление е това население да се превърне в общност, самоидентифицираща се със зона “Босна” и заинтересована от нейното бъдеще. Това е един от най-сериозните проблеми, без решението на който устойчивото управление на зона “Босна” като единна и цялостна система ще бъде трудно осъществимо. В началото на дейността Екипът на БАЕСТ направи извода, че формирането на заинтересован зонален субект трябва да бъде резултат на успешно осъществен проект за изготвяне на План за управление на зона “Босна”. След проведените десет работни срещи по планирането се утвърди разбирането, че подобър вариант е създаването на Асоциация “Босна” да стане предварително самата Асоциация да кандидатства с проект за изготвяне на План за управление на зоната.

Заинтересованите страни на регионално ниво включват много държавни служби и поделения на различни министерства и регионални граждански сдружения. Интересите на много от тях ще се идентифицират допълнително в процеса на изготвяне на Плана за управление.

На този етап като най-заинтересовани участници в дискусията за бъдещето на зона “Босна” са се включили представители на **Регионалната инспекция за околна среда и води – Бургас**. Ръководството на Инспекцията подкрепи проекта и представител на РИОСВ участва активно в работната среща по планиране и в образователния семинар на 27 и 28 август. Засега се осъществява ползотворно взаимодействие между екипа и представителите на РИОСВ.

Силна заинтересованост към проблемите на устойчивото управление на зоните по Натура 2000 проявява **Регионалната дирекция по горите – Бургас**. Представителите на горските стопанства участваха

активно в дискусиата за управлението на зоните на семинара в Царево. Дирекцията е силно заинтересована и от участие в изготвяне на Плана за управление на зона “Босна” и може да се разчита на пълно съдействие и участие в процедурите.

Готовност да участва в дейности популяризиране значението на зоните по Natura 2000 и на природното и културно наследство в тях изрази **Регионалният инспекторат по образованието – Бургас**. Представители на инспектората и училища от областта участваха в образователния семинар. Дискусиата бе пренесена в училищата и продължи чрез регионалния конкурс “Богатствата на моя край”. В резултат, главно на усилията на БСОПС, повече от сто участника представиха свои творби по темата: **“Природно и културно наследство в зоните по Natura 2000”** за проверка от оценителите.

Готовност да окажат подкрепа за устойчивото управление на зоните по Natura 2000 и да съдействат за изготвяне на качествен План за управление са изразили **Областна управа на област Бургас и областните служби**, имащи отношение към регионалното планиране и развитие, териториалното устройство, земеделието, водното стопанство и туризма.

Като заинтересовани страни трябва да се определят и редица граждански и браншови сдружения, които имат отношение към природозащитното дело, туризма, природното и културно наследство. Своята заинтересованост с участие във всички прояви по проекта досега са показали **Бургаската регионална туристическа камара и Бургаското сдружение за образование и природна среда**. Двете организации изразяват готовност да участват активно събирането на информация за природните забележителности в зоната, в предлагане на идеи за проекти и идентифициране на автори на проекти, както и в дискусиите за бъдещето на зоната. Дългогодишното полезно сътрудничество на двете организации с БАЕСТ ни дава основание да очакваме и тяхното активно участие изпълнение на Плана за управление на зона “Босна”. Заедно с Регионалният инспекторат по образованието и БАЕСТ, двете организации – БСОПС и БРТК участваха в

Важно значение за бъдещето на зоната има развитието на **взаимоотношенията между заинтересованите страни от различните нива**. Това особено се отнася между заинтересованите от местно селищно ниво и тези от регионално и национално, които често се появяват на територията, осъществявайки дейности по различни проекти. Авторите и изпълнителите на всички проекти идват с добрите намерения да търсят добро бъдеще на хората от Странджа. Няма

координация между осъществяваните проекти, защото се финансират по различни програми. По принцип донорските програми финансират теми, които са важни за тяхната бъдеща дейност. Искат да изяснят състоянието, да идентифицират заинтересованите страни и техните очаквания и намерения. Хората от местно ниво, които са заинтересовани от развитието на района са подложени на повече от десетгодишно непрекъснато идентифициране и изясняване на техните намерения. Много са проектите за подготовка на стратегии и програми и много малко са проектите, които са предизвикали някакви промени в положението на селата. Повечето оптимистични стратегии и програми се подготвят на фона на протичащия процес на закриване на училища, болници, изтегляне на служби и услуги в областните центрове. Засилва се усещането на местните хора, че са използвани. Това неизбежно ще засилва напрежението между заинтересованите страни и особено във взаимоотношението между нивата. Трябва много внимателно да се провеждат практическите модули по обучение в планирането, за да не се формират неоснователни очаквания. Известно ни е, че и в момента има най-малко три проекта, които идентифицират заинтересованите страни от бъдещето на територията.

По отношение на бъдещето на зона “Босна”, сред представителите на всички заинтересовани страни има **оптимисти, реалисти и песимисти**. Привържениците на прекаленият оптимизъм подценяват, както за сериозните проблеми с демографската структура на местната общност, така и реалните заплахи за възможните климатични аномалии. От друга страна, песимистите не оценяват значението на прмените начна на живот и потребностите на хората, засилващото се желание на хората да общуват с жива и дива природа. Основна задача в работата през следващия период трябва да бъде да се разширява и самоорганизира групата на привържениците на реалистичния оптимизъм. Разумният подход изисква, когато се представят реалните възможности за устойчиво природоползване в зона “Босна” да се държи сметка за предстоящите трудности и рискове, свързани с икономическата криза, влошената демографска ситуация, възможните климатични аномалии, противниците, които ще се радват да докажат, че са били прави.

Представителите на заинтересованите страни се различават и според подхода към решаването на проблемите.

Една част от тях **подценяват ролята на местната самоинициатива**, разчитат само на административния подход и залагат изключително на **държавната намеса за създаване на стимули и налагане на санкции**. Името на проекта “Обществена подкрепа за

устойчиво управление на зоните по Натура 2000 по черноморското крайбрежие” и обявените цели задължиха екипа да определи като свой приоритет да се открият подходящи форми за разкриване на възможностите за местните общности да оказват влияние за избиране на посоката на развитие. Организираните прояви трябваше да покажат, че умението за самоорганизация е предпоставка за реалната демокрация.

Представители на другата крайност са **привържениците на пазарния либерализъм**, които се надяват само с пазарни стимули да превърнат зоната в запазена територия само за туристи с много голяма платежоспособност. Очевидно е значителен броя на хората, които са затруднени да усвоят уроците на глобалната финансова и икономическа криза. Много са още хората, на които трябва да се доказва, че пазарът може да върши общественополезна работа само на силни и добре организирани общества. За устойчиво управление на зона “Босна”, трябва да се намери оптимален модел за устойчиво развитие, който да бъде различен, от модела икономистите, които търсят решение на проблемите само чрез приватизация. Този модел няма да доведе до устойчиво развитие, ако се опитва да го постигне само, чрез рестрикции и държавна регулация. Местният и чуждият опит показва, когато хората добре разбират, че ще живеят заедно в бъдеще и са самоорганизирани сами намират много често най-справедливи и ефективни решения. Трябва да се подкрепя сътрудничеството, което извира отдолу. Да се утвърждават общоприети норми и ценности, помагачи всички да работят съвместно за постигане на общата цел без формално ръководство. Устойчивото управление изисква да се институционализират ясни и строги правила, които да гарантират опазването на природните местообитания в зоната, но да определят достатъчно пространство за творчеството на инициативните стопани, които обичат природата в своя край.

Извършеното проучване показва, че **гражданите с активна позиция трябва да се научат успешно да използват демократичните процеси**, за да гарантират, че разумният подход ще надделява, когато се вземат важни решения за бъдещето. Анализът на горчивия опит от миналото и на предишните грешни избори, може да помогне на хората да не се повтарят вече познати модели на нефункционално поведение. Развитието на процесите по крайбрежието показва, че “трагедията на общностите” настъпва, когато всички хора и големите пари получат неограничена свобода да следват своите частни интереси в обща среда с ограничени ресурси. Ресурсите ще намаляват и всички ще бъдат ощетени. Тази трагедия може да се избегне по отношение на зона

“Босна”, ако заинтересованите лица проявят повече далновидност, политическа смелост и воля, за да се наложат необходимите ограничения, като се утвърдят правила и законови мерки, гарантиращи устойчивото или разумното природоползване в зоната и около нея, което ще запази естествения характер на природните местообитания.